

PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC GIAO TIẾP TRONG MÔI TRƯỜNG ĐA VĂN HOÁ CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

Nguyễn Thị Anh Thu
Trường ĐH Giáo dục – ĐH Quốc gia Hà Nội

Tóm tắt: Bài viết đề cập đến vấn đề phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông. Để phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông cần nhận thức rõ năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá là gì, xác định được mục tiêu cần đạt được, nội dung cần giáo dục. Bên cạnh đó, cần hiểu rõ về các yếu tố ảnh hưởng đến quá trình phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh trung học phổ thông để có những biện pháp phù hợp, đạt hiệu quả cao.

Từ khóa: học sinh; năng lực; giao tiếp; phát triển năng lực; đa văn hoá

DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS IN A MULTICULTURAL ENVIRONMENT FOR HIGH SCHOOL STUDENTS

Nguyen Thi Anh Thu
University of Education – VNU, Hanoi

Abstract: This paper addresses the issue of developing communication skills in a multicultural environment for high school students. To effectively foster these skills, it is crucial to clearly understand what communication skills in a multicultural environment entail, identify the objectives to be achieved, and determine the necessary educational content. Additionally, it is essential to comprehend the factors influencing the development of communication skills in a multicultural environment for high school students to implement appropriate and effective measures.

Keywords: students; skills; communication; skill development; multicultural

Nhận bài: 02/4/2024

Phản biện: 28/4/2024

Duyệt đăng: 6/5/2024

I. GIỚI THIỆU

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và giao thoa văn hoá ngày càng sâu sắc, năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá đã trở thành một kỹ năng thiết yếu đối với học sinh trung học phổ thông. Khả năng giao tiếp hiệu quả không chỉ bao gồm việc nắm vững ngôn ngữ mà còn đòi hỏi sự hiểu biết và tôn trọng những khác biệt văn hóa, phong tục, và giá trị của các nền văn hoá khác nhau. Phát triển năng lực này giúp học sinh không chỉ mở rộng tầm nhìn và nâng cao khả năng thích ứng trong các tình huống đa dạng mà còn trang bị cho họ những kỹ năng quan trọng để thành công trong môi trường học tập và làm việc toàn cầu sau này.

Việc trang bị cho học sinh trung học phổ thông năng lực giao tiếp đa văn hoá cũng đóng góp quan trọng vào việc xây dựng xã hội hòa nhập, nơi mà sự khác biệt không phải là rào cản mà là nền tảng cho sự hợp tác và phát triển. Trong quá trình giáo dục, việc chú trọng đến các phương pháp giảng dạy và học tập giúp học sinh phát triển kỹ năng giao tiếp trong bối cảnh đa văn hoá sẽ tạo nền tảng

vững chắc cho họ để hòa nhập và phát triển trong một thế giới ngày càng kết nối. Qua đó, giáo dục không chỉ giúp học sinh đạt được thành tích học tập xuất sắc mà còn hình thành tư duy cởi mở và sẵn sàng đối mặt với những thách thức của thế kỷ 21.

II. CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC GIAO TIẾP

Năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá là sự kết hợp của nhiều yếu tố thuộc tính cá nhân trong quá trình giao tiếp, giúp cá nhân làm chủ được bản thân, nhận thức về đối tượng giao tiếp, điều khiển quá trình giao tiếp hiệu quả trong môi trường đa văn hoá.

Có thể thấy, năng lực này được hình thành và phát triển trong môi trường đa văn hoá, là sự kết hợp của nhiều thuộc tính của cá nhân. Để có được năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá, cá nhân cần phải: nhận thức về đối tượng giao tiếp, làm chủ được bản thân, điều khiển quá trình giao tiếp trong môi trường đa văn hoá.

Phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông là quá trình tác động có mục đích, có hệ thống của nhà giáo dục đến đối tượng giáo dục bằng các biện pháp để nâng cao, hoàn thiện năng lực giao tiếp cho học sinh, giúp học sinh thực hiện hoạt động giao tiếp có hiệu quả trong môi trường đa văn hoá

Việc phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông là quá trình hoàn thiện dần dần, từ mức độ thấp đến mức độ cao, từ chưa hoàn thiện đến hoàn thiện hơn. Quá trình này được thực hiện thông qua các biện pháp, con đường khác nhau, đảm bảo tính hiệu quả nhất, giúp phát triển năng lực này cho học sinh. Nhà giáo dục cần hướng đến hình thành cho học sinh khả năng nhận thức về đối tượng giao tiếp, làm chủ bản thân khi giao tiếp và điều khiển quá trình giao tiếp trong môi trường đa văn hoá.

Nguyễn Thị Vân và Lê Hoàng Thái (2021) nhấn mạnh tầm quan trọng của việc chuẩn bị cho học sinh khả năng giao tiếp hiệu quả trong bối cảnh đa văn hoá, đồng thời đưa ra những phương pháp và chiến lược cụ thể để đạt được mục tiêu này. Các tác giả đã đề xuất một số phương pháp và chiến lược để phát triển NGTLVH như: *Tích hợp nội dung liên văn hóa trong chương trình học* (Đưa vào chương trình học các nội dung liên quan đến văn hóa của các quốc gia khác nhau thông qua các môn học như ngữ văn, lịch sử, và giáo dục công dân); *hoạt động trải nghiệm văn hóa* (Tổ chức các hoạt động như lễ hội văn hóa, trao đổi học sinh quốc tế, và các chuyến tham quan nhằm giúp học sinh tiếp xúc trực tiếp với các nền văn hoá khác); *Sử dụng công nghệ* (Khuyến khích việc sử dụng công nghệ và các phương tiện truyền thông kỹ thuật số để học sinh có thể giao lưu, học hỏi và thực hành kỹ năng giao tiếp với bạn bè quốc tế thông qua các nền tảng trực tuyến); *Đào tạo giáo viên* (Tổ chức các khóa đào tạo và hội thảo cho giáo viên về phương pháp giảng dạy NGTLVH, nhằm trang bị cho họ kiến thức và kỹ năng cần thiết để hỗ trợ học sinh).

Trần Quang Anh (2019) tập trung vào việc đề xuất và phân tích các phương pháp nhằm nâng cao năng lực giao tiếp (NGTGT) cho học sinh trong môi trường đa văn hoá. Bài viết khẳng định rằng khả năng giao tiếp hiệu quả trong các bối cảnh đa văn hoá là một kỹ năng thiết yếu trong xã hội toàn cầu hóa ngày nay, đặc biệt đối với học sinh trung học phổ thông, những người đang chuẩn bị bước

vào thế giới học thuật và nghề nghiệp đa dạng. đề xuất một số phương pháp cụ thể để nâng cao NGTGT cho học sinh trong môi trường đa văn hoá: *Giảng dạy trực tiếp về giao tiếp liên văn hoá* (Bao gồm các bài giảng và hoạt động trên lớp tập trung vào việc giải thích các khía cạnh khác nhau của giao tiếp liên văn hoá, như quy tắc giao tiếp, lễ nghi văn hóa, và sự khác biệt trong ngôn ngữ cơ thể); *Thực hành qua hoạt động nhóm đa văn hoá* (Tạo cơ hội cho học sinh tham gia vào các hoạt động nhóm với bạn bè từ các nền văn hoá khác nhau để thực hành giao tiếp và học hỏi cách xử lý các tình huống giao tiếp phức tạp); *Mô phỏng và diễn đàn trực tuyến* (Sử dụng các công cụ mô phỏng giao tiếp và diễn đàn trực tuyến để học sinh có thể thực hành giao tiếp trong các tình huống giả định, đồng thời nhận phản hồi và điều chỉnh cách tiếp cận của mình); *Tích hợp nội dung văn hoá trong chương trình học* (Đưa các chủ đề về văn hóa đa dạng vào các môn học khác nhau, từ ngữ văn đến lịch sử và xã hội học, để học sinh có thể tiếp cận với các khía cạnh văn hóa một cách toàn diện); *Đào tạo và phát triển giáo viên* (Cung cấp các khóa đào tạo chuyên sâu cho giáo viên về phương pháp giảng dạy NGTGT, giúp họ hiểu rõ hơn về các yếu tố văn hoá và cách hướng dẫn học sinh phát triển kỹ năng này)

Nghiên cứu của Deardorff (2006) tập trung vào việc xác định và đánh giá năng lực giao tiếp liên văn hoá (intercultural competence) như một kết quả học tập của quá trình quốc tế hóa giáo dục. Bà đưa ra một khung lý thuyết và mô hình đánh giá, xác định các yếu tố chính của năng lực giao tiếp liên văn hoá bao gồm kiến thức văn hóa, kỹ năng giao tiếp và thái độ tích cực đối với sự đa dạng. Bà nhấn mạnh rằng đánh giá năng lực này đòi hỏi các phương pháp tiếp cận đa chiều, bao gồm đánh giá tự nhận thức của học sinh và phản hồi từ các bên liên quan.

Spitzberg và Changnon (2009) khám phá các khái niệm và lý thuyết xung quanh năng lực giao tiếp liên văn hoá, tập trung vào việc xác định các yếu tố cấu thành của năng lực này, bao gồm kiến thức, kỹ năng và thái độ. Bài viết nhấn mạnh rằng năng lực giao tiếp liên văn hoá không chỉ liên quan đến việc hiểu biết văn hoá mà còn đến khả năng điều chỉnh hành vi và giao tiếp trong các bối cảnh văn hoá đa dạng. Tác giả cũng phân tích các phương pháp đánh giá khác nhau và thảo luận về vai trò của đào tạo liên văn hoá trong việc phát triển năng lực này.

III. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1. Mục tiêu phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông

- Nhận thức được vai trò, ý nghĩa của việc phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá; quá trình hình thành và phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá; các con đường phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá.

- Nhận thức năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của bản thân như: (1) Giúp học sinh nhận thức về đối tượng giao tiếp; (2) Giúp học sinh nhận thức về các kỹ năng cần thiết để làm chủ bản thân và điều khiển quá trình giao tiếp; (3) Giúp học sinh nhận thức được các khó khăn và các yếu tố ảnh hưởng trong hoạt động giao tiếp.

- Giúp học sinh phát triển các năng lực thành phần liên quan đến năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá như: Năng lực nhận thức về đối tượng giao tiếp; Năng lực làm chủ bản thân trong quá trình giao tiếp; Năng lực điều khiển quá trình giao tiếp.

- Hình thành thái độ tích cực khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho bản thân.

3.2. Nội dung phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông

Để phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông, bài viết đề xuất 3 nội dung cơ bản như sau:

- Một là, phát triển nhận thức của học sinh về đối tượng giao tiếp trong môi trường đa văn hoá. Nội dung này hướng đến mục tiêu giúp học sinh khả năng: Nhận thức về giới và giới tính của đối tượng giao tiếp; Nhận thức về các thuộc tính tâm lý cá nhân (tính cách, khí chất, năng lực, xu hướng...); Nhận thức những đặc điểm riêng về cơ thể của đối tượng giao tiếp; Nhận thức về văn hoá địa phương, vùng miền, dân tộc, quốc gia của đối tượng giao tiếp; Nhận thức về ngôn ngữ của đối tượng giao tiếp

- Hai là, phát triển năng lực làm chủ bản thân khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá

Nội dung này hướng đến mục tiêu hình thành cho học sinh khả năng: Tự nhận thức bản sắc văn hoá cá nhân; Xây dựng được giá trị của bản thân, những định hướng trong suy nghĩ, hành động và lối sống của bản thân; Có ý thức gìn giữ bản sắc văn hoá cá nhân, văn hoá vùng miền, văn hoá quốc gia; Tôn trọng sự khác biệt của đối tượng

giao tiếp; Kiểm soát cảm xúc của bản thân trong quá trình giao tiếp; Ứng phó với những căng thẳng trong quá trình giao tiếp; Thể hiện sự tự tin trong giao tiếp; Giữ vững lập trường, quan điểm của cá nhân trong giao tiếp. Nội dung này hướng đến 06 kỹ năng cơ bản: kỹ năng tự nhận thức, kỹ năng xác định giá trị, kỹ năng kiểm soát cảm xúc, kỹ năng ứng phó với căng thẳng, kỹ năng thể hiện sự tự tin và kỹ năng kiên định. Bên cạnh đó, nội dung này cũng hướng đến các giá trị sống phổ quát: Tôn trọng, Hoà bình, Tự do, Khoan dung...

- Ba là, phát triển năng lực điều khiển quá trình giao tiếp trong môi trường đa văn hoá. Nội dung này hướng đến mục tiêu hình thành cho học sinh khả năng: Sử dụng ngôn ngữ (Ngôn ngữ của quốc gia, dân tộc mình; ngôn ngữ phổ biến; ngôn ngữ của bạn trong quá trình giao tiếp); Tìm kiếm sự hỗ trợ khi gặp khó khăn trong quá trình giao tiếp; Tự chối, tự bảo vệ bản thân trong quá trình giao tiếp; Giúp học sinh có kỹ năng giải quyết xung đột khi giao tiếp. Nội dung này hướng đến mục tiêu hình thành cho học sinh 3 kỹ năng cơ bản: kỹ năng sử dụng phương tiện giao tiếp, kỹ năng giải quyết xung đột, kỹ năng tìm kiếm sự hỗ trợ và kỹ năng từ chối.

3.3. Con đường phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông

- Phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông thông qua dạy học các môn học

Hoạt động dạy học trên lớp là hoạt động chủ đạo, chiếm đa phần thời gian của học sinh trong nhà trường. Tuỳ theo nội dung chương trình của từng môn học, từng loại hình hoạt động, có thể chọn lọc các kỹ năng giao tiếp đa văn hoá có thể lồng ghép tích hợp hợp lý, vừa sức với học sinh. Giáo viên cần thiết kế chu đáo các bài tập tình huống về giao tiếp để lồng ghép phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh, thông qua việc giáo dục tích hợp, học sinh sẽ hứng thú, thoải mái, hưng phấn, nhẹ nhàng tự nhiên...trong việc phát triển các kỹ năng được tích hợp.

Phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh thông qua việc lồng ghép với nội dung dạy học các môn học có rất nhiều ưu thế, không chỉ giúp giáo viên thực hiện được các mục tiêu vốn có của bài học mà còn giúp học sinh được hiểu, trải nghiệm các kỹ năng giao tiếp đa văn hoá gắn với bài học, trên cơ sở đó phát triển

được năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho bản thân.

Yêu cầu trong việc tích hợp lồng ghép giáo dục phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá phải không làm ảnh hưởng đến việc thực hiện mục tiêu, nội dung, chương trình môn học. Giáo viên phải có năng lực, kỹ năng thiết kế bài giảng theo hướng tích hợp, biết xác lập các mục tiêu của bài giảng và nội dung giáo dục phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá dự kiến đưa vào, giáo viên phải có năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá tốt, nghiệp vụ sư phạm vững vàng, đặc biệt phải phát huy được tính tích cực của học sinh. Khi đánh giá kết quả môn học và kết quả giáo dục phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá, giáo viên cần xây dựng tiêu chí đánh giá cụ thể và có phản hồi thông tin tới người học, phụ huynh về năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh.

- Phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông thông qua trải nghiệm

Trải nghiệm là con đường giáo dục khuyến khích người học tham gia các hoạt động khám phá thực tế. Từ đó, học sinh có thể phân tích, đánh giá vấn đề và đưa ra kết luận chính xác. Phương pháp này giúp người học có thể tiếp nhận kiến thức một cách sáng tạo và chủ động.

Trải nghiệm mang lại cho con người kinh nghiệm phong phú bởi khi trải nghiệm, con người đã trải qua con đường “thử” và “sai”. Người trải nghiệm sẽ có nhiều kiến thức, kinh nghiệm cho bản thân, giúp con người hình thành năng lực, phẩm chất.

Trong nhà trường trung học phổ thông, trải nghiệm có các hai loại hoạt động cơ bản là hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp và hoạt động trải nghiệm môn học.

Phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông đều có thể thực hiện thông qua các loại hoạt động trải nghiệm này.

- Phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông thông qua các hoạt động giáo dục khác

Trong nhà trường thường xuyên diễn ra đan xen nhiều hoạt động giáo dục khác nhau. Những hoạt động giáo dục này có thể dưới hình thức hoạt động trải nghiệm hoặc không.

Năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá

của học sinh trung học phổ thông có thể được phát triển thông qua các hoạt động lao động; hoạt động chính trị - xã hội; các hoạt động sinh hoạt tập thể khác.

Các hoạt động giáo dục này có thể được tổ chức theo cấp lớp học, khối học và toàn trường với nhiều chủ đề, hình thức đa dạng, thu hút sự tham gia của học sinh.

Thông qua các hoạt động này, học sinh có cơ hội tham gia nhiều vào quá trình giao tiếp. Qua đó, học sinh được tiếp xúc nhiều với các bạn học cùng, nâng cao nhận thức của học sinh về nhu cầu, sở thích, hứng thú, điểm mạnh, điểm yếu cũng như những đặc trưng văn hoá, phong tục tập quán nơi bạn sinh sống. Trong quá trình tham gia hoạt động cùng các bạn, học sinh cũng được rèn luyện các kỹ năng giúp làm chủ bản thân khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá.

- Phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông thông qua tự rèn luyện

Năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh trung học phổ thông có thể được hình thành thông qua con đường tự rèn luyện.

Tự rèn luyện thể hiện ý thức và tính tích cực cao nhất của học sinh. Tự rèn luyện được thực hiện khi học sinh đã đạt đến một trình độ nhất định, đã tích lũy được những kinh nghiệm, tri thức phong phú.

Tự rèn luyện là kết quả của quá trình giáo dục, là sản phẩm của nhận thức và sự tạo lập thói quen hành vi, là bước tiếp theo và quyết định kết quả đạt được của quá trình giáo dục.

Việc tự rèn luyện để phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh trung học phổ thông bắt đầu từ việc xác định mục tiêu, lựa chọn các biện pháp thực hiện mục tiêu, quyết tâm thực hiện mục tiêu, thường xuyên tự kiểm tra các kết quả và phương thức rèn luyện, tìm ra các giải pháp sáng tạo để thực hiện quá trình rèn luyện

Vì vậy, để phát triển được năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh thông qua con đường tự rèn luyện thì nhà trường cần tổ chức đa dạng các hoạt động, hướng đến việc hình thành các năng lực thành phần khác nhau của năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá để thu hút sự tham gia tự giác, tích cực của học sinh, từ đó hình thành ở các em những kinh nghiệm, tri thức nhất định về nhận thức đối tượng giao tiếp, làm chủ bản thân trong quá trình giao tiếp, điều

hiển quá trình giao tiếp, tạo cơ sở nền tảng cho việc tự rèn luyện. Đồng thời, khi tham gia các hoạt động, học sinh cũng hình thành được mục tiêu rèn luyện, lựa chọn phương pháp phù hợp để phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho bản thân.

Đánh giá chung: tất cả các con đường giáo dục này đều có thể phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông. Tuy nhiên, mức độ phát triển năng lực này ở mỗi con đường là không giống nhau và phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố. Trong quá trình phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông, nhà giáo dục cần xác định, lựa chọn những con đường giáo dục phù hợp với mục tiêu giáo dục, nội dung giáo dục, các năng lực thành phần... để có hiệu quả giáo dục cao nhất.

3.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông

Có nhiều yếu tố ảnh hưởng đến sự phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh trung học phổ thông, bao gồm cả yếu tố khách quan và yếu tố chủ quan. Mỗi yếu tố này có ảnh hưởng khác nhau với mỗi học sinh

- **Yếu tố chủ quan:** Yếu tố chủ quan là do tự rèn luyện, ý thức của bản thân. Nếu bản thân học sinh không tự giác, không tích cực, không chủ động thì năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá sẽ khó được hình thành và phát triển. Việc tự rèn luyện khả năng nhận thức về đối tượng giao tiếp, khả năng làm chủ bản thân trong quá trình giao tiếp và khả năng điều khiển qua trình giao tiếp trong môi trường đa văn hoá sẽ ảnh hưởng đến quá trình phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh.

Ảnh hưởng của mức độ nhận thức về đối tượng giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh trung học phổ thông

Nhận thức của học sinh về các đặc điểm của đối tượng giao tiếp trong môi trường đa văn hoá sẽ ảnh hưởng đến việc phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh.

Nhận thức về đối tượng giao tiếp bao gồm nhận thức về các đặc điểm cơ thể; giới, giới tính; văn hoá cá nhân, văn hoá vùng miền, dân tộc, quốc gia, ngôn ngữ, về ý định, thái độ và trạng thái cảm xúc của đối tượng giao tiếp.

Nhận thức tốt về đối tượng giao tiếp trong môi

trường đa văn hoá sẽ giúp học sinh có thể lựa chọn được nội dung giao tiếp, phương tiện, thái độ giao tiếp phù hợp với từng đối tượng trong những hoàn cảnh khác nhau.

Ảnh hưởng của mức độ làm chủ bản thân khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá của học sinh trung học phổ thông

Mức độ làm chủ bản thân khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá bao gồm mức độ tự nhận thức về bản thân, tự xác định giá trị, kiểm soát cảm xúc của bản thân, mức độ thể hiện sự tự tin. Nhận thức đúng về bản thân là cơ sở nền tảng để con người có thể giao tiếp, ứng xử phù hợp và hiệu quả với người khác. Có hiểu đúng về mình, con người mới có thể có những quyết định, những sự lựa chọn đúng đắn, ngược lại, việc đánh giá không đúng về bản thân có thể dẫn con người đến những sai lầm, hạn chế, thất bại trong giao tiếp. Giá trị có thể là những chuẩn mực đạo đức, những chính kiến, thái độ và thậm chí là thành kiến đối với một điều gì đó. Việc học sinh hiểu về những giá trị của bản thân sẽ ảnh hưởng lớn đến quá trình ra quyết định của các em, giúp các em biết tôn trọng người khác, biết chấp nhận người khác có những giá trị và niềm tin khác, tôn trọng sự khác biệt của mọi người khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá. Việc học sinh kiểm soát tốt cảm xúc của bản thân sẽ giúp học sinh biết cách điều chỉnh và thể hiện cảm xúc một cách phù hợp khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá. Mức độ thể hiện sự tự tin của học sinh cũng giúp các em mạnh dạn bày tỏ quan điểm và suy nghĩ của bản thân, quyết đoán trong việc ra quyết định và giao tiếp hiệu quả hơn (Nguyễn Văn Lũy, Lê Quang Sơn, 2017)

Ảnh hưởng của khả năng điều khiển quá trình giao tiếp trong môi trường đa văn hoá

Khả năng điều khiển quá trình giao tiếp trong môi trường đa văn hoá bao gồm khả năng sử dụng phương tiện giao tiếp, khả năng giải quyết xung đột, khả năng từ chối, khả năng tìm kiếm sự hỗ trợ trong quá trình giao tiếp. Những khả năng này của học sinh ảnh hưởng rất nhiều đến quá trình phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá.

Phương tiện giao tiếp – bao gồm cả ngôn ngữ và phi ngôn ngữ - ảnh hưởng trực tiếp đến hiệu quả của quá trình giao tiếp. Việc sử dụng thành thạo tiếng mẹ đẻ, các loại ngoại ngữ và các phương tiện giao tiếp phi ngôn ngữ như cử chỉ, điệu bộ,

nét mặt... sẽ giúp học sinh dễ dàng hoà nhập, thích ứng khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá. Kỹ năng giải quyết xung đột sẽ giúp cá nhân có cái nhìn tích cực, giải quyết xung đột nảy sinh khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá theo hướng tích cực, không bạo lực, vừa thoả mãn yêu cầu của cả 2 bên, vừa giúp cho mối quan hệ giữa 2 bên trở nên hài hoà. (Nguyễn Văn Luỹ, Lê Quang Sơn, 2017)

Yếu tố khách quan

+ Ảnh hưởng của yếu tố gia đình

Gia đình là trường học đầu tiên của con người. Mối quan hệ giao tiếp giữa học sinh và cha mẹ giúp các em hình thành và phát triển những kỹ năng thuộc các năng lực thành phần của năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá. Đối với học sinh, việc quan sát phong cách giao tiếp và việc giao tiếp trực tiếp với bố mẹ, ông bà, anh chị em trong gia đình ảnh hưởng rất nhiều đến cách học sinh nhận thức về đối tượng giao tiếp, cách học sinh quản lý cảm xúc khi giao tiếp, mức độ tự tin và phương pháp giải quyết xung đột khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá.

+ Ảnh hưởng của yếu tố bạn bè: Với lứa tuổi học sinh trung học phổ thông, mong muốn được bạn bè thừa nhận ngày càng tăng. Sự tương đồng về mặt tâm sinh lý giúp các em dễ dàng gắn bó với nhau hơn. Học sinh chịu tác động rất lớn từ phía bạn bè, đặc biệt là bạn thân [4]. Vì vậy, học sinh dễ chịu ảnh hưởng từ bạn bè khi nhận thức về đối tượng giao tiếp, làm chủ bản thân (mức độ tự tin, khả năng quản lý cảm xúc...), mức độ điều khiển quá trình giao tiếp (khả năng sử dụng phương tiện giao tiếp, khả năng giải quyết xung đột...) khi giao tiếp trong môi trường đa văn hoá.

+ Ảnh hưởng của yếu tố nhà trường: Ảnh hưởng của các nội dung, chương trình giáo dục phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh của nhà trường trung học phổ thông. Chương trình giáo dục phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá được sử dụng ở nhà trường có ảnh hưởng đến chất lượng, hiệu quả phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông. Yếu tố này thể hiện ở: Nhà trường có chương trình giáo dục phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh không? Giáo viên có được định hướng hoặc có được sử dụng tài liệu tham khảo gì trong quá trình tổ chức các hoạt động

phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh không? Đó là những tài liệu nào? Mức độ phù hợp với nhà trường và mức độ hiệu quả của các chương trình đó? Khi các trường trung học phổ thông có chương trình phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh phù hợp, hiệu quả sẽ giúp hình thành và phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông.

Ảnh hưởng bởi năng lực tổ chức các hoạt động của giáo viên và mức độ tổ chức các hoạt động nhằm phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh tại trường trung học phổ thông. Năng lực tổ chức các hoạt động của giáo viên ảnh hưởng rất lớn đến quá trình hình thành và phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông. Nếu giáo viên có nhận thức đúng và đầy đủ về các nội dung giáo dục, nắm được quy trình và các biện pháp tổ chức các hoạt động giáo dục thì việc phát triển năng lực này cho học sinh sẽ thuận lợi và đạt được hiệu quả cao hơn. Trường trung học phổ thông tổ chức đa dạng các loại hình hoạt động như: hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp; hoạt động chính trị xã hội, hoạt động lao động, sinh hoạt tập thể... sẽ tạo cơ hội cho học sinh tham gia nhiều. Đồng thời, các hoạt động này được tổ chức thường xuyên, định kỳ sẽ tạo điều kiện cho học sinh được thường xuyên rèn luyện, giúp hình thành và phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá.

IV. KẾT LUẬN

Để phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông, nhà giáo dục cần nhận xác định rõ mục tiêu, nội dung giáo dục.

Phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá có thể thực hiện bằng nhiều con đường khác nhau, như thông qua con đường dạy học, thông qua trải nghiệm, thông qua con đường tự rèn luyện và các hoạt động giáo dục khác.

Quá trình phát triển năng lực giao tiếp trong môi trường đa văn hoá cho học sinh trung học phổ thông chịu ảnh hưởng của nhiều yếu tố, bao gồm cả yếu tố khách quan và chủ quan. Việc xác định được những yếu tố ảnh hưởng này giúp quá trình tác động để hình thành và phát triển năng lực giao tiếp trong MTĐVH cho học sinh trung học phổ thông được hiệu quả hơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Trần, Quang Anh. (2019). *Các phương pháp nâng cao năng lực giao tiếp cho học sinh trong môi trường đa văn hoá*. Tạp chí Nghiên cứu và Phát triển Giáo dục, (13), 15-21.
- Bộ GD&ĐT (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*.
- Deardorff, D. K. (2006). *The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization*. Journal of Studies in International Education, 10(3), 241-266. <https://doi.org/10.1177/10283153062870>
- Trần Khánh Đức (2014) *Giáo dục và phát triển nguồn nhân lực trong thế kỷ XXI*. NXB Giáo dục.
- Mary Stone Hanley (2008), "*The Scope of Multicultural Education*"
- Nguyễn Văn Lũy - Lê Quang Sơn (2017). *Giáo trình giao tiếp sư phạm*. NXB Đại học Sư phạm
- Spitzberg, B. H., & Changnon, G. (2009). *Conceptualizing Intercultural Competence*. In D. K. Deardorff (Ed.), *The SAGE Handbook of Intercultural Competence* (pp. 2-52). <https://doi.org/10.4135/9781071872987>
- Trần Anh Tuấn (2009) *Giáo dục học đại cương*. NXB ĐHQG Hà Nội.
- Nguyễn Xuân Thúc (2007). *Tâm lý học đại cương*. NXB Đại học Sư phạm
- Nguyễn Thị Vân. & Lê Hoàng Thái (2021). *Phát triển năng lực giao tiếp liên văn hoá cho học sinh trung học phổ thông*. Tạp chí Giáo dục, (498), 34-39.